

Hur ser den fysiska arbetsmiljön egentligen ut?

– en kvantitativ studie bland idrottslärare som
arbetar på grundskolor i Stockholms kommun

Maria Engström

Petra Karlsson

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Examensarbete 25: 2006

Läroprogrammet: 2002-2006

Seminarieledare: Pia Lundquist Wanneberg

Sammanfattning

Syfte/Frågeställningar

Syftet med studien var att undersöka idrottslärares fysiska arbetsmiljö på kommunala grundskolor i Stockholms kommun. Våra frågeställningarna var följande, Hur upplever idrottslärare sin fysiska arbetsmiljö? Hur ser idrottslärares fysiska arbetsmiljö ut? Förekommer det några könsskillnader?

Metod

Arbetet grundar sig på en kvantitativ enkät gjord bland idrottslärare som arbetar på kommunala grundskolor i Stockholms kommun. Vi skickade ut en enkät till en idrottslärare på 149 olika skolor och vi fick tillbaka 80 stycken enkäter som ligger till grund för vår resultatdel. Dock har vi även använt oss av ISR-modellen för att förklara resultaten. Undersökningens statistiska material behandlades sedan i statistikprogrammet SPSS.

Resultat

Idrottslärarna sammanfattade den totala upplevelsen av deras fysiska arbetsmiljö som bra. Det var nästan hälften av idrottslärarna som någon eller några gånger har drabbats av arbetsskador och förslitningsskador. Det förekommer oftast förslitningsskador i ryggens nedre del, knä/knän samt axel/axlar. Arbetsskador förekommer liksom förslitningsskador oftast i ryggens nedre del samt huvud/nacke och fot/fötter. Vi fann även att de som har drabbats av någon eller några förslitningsskador är 70 % kvinnor. Nästan varannan idrottslärare har drabbats av hörsel- och röstbesvär på grund av sitt arbete och resultaten visar att efter runt 40 år ökar hörselproblemen markant. 36 idrottslärare har fått något/några hjälpmedel för att minska arbetsbelastningen. Fördelarna med den fysiska arbetsmiljön är enligt idrottslärarna att de får var utomhus och vara aktiva, nackdelarna är den höga ljudnivån (buller), tunga lyft samt stressen.

Slutsats

Den slutsats som vi kunde dra av vår studie var att den fysiska arbetsmiljön bland idrottslärare som arbetar i Stockholms kommunala grundskolor var bristfällig, då vissa resultat pekar på att det fanns brister i den fysiska arbetsmiljön. Dock visar studien att idrottslärarna sammanfattar den totala upplevelsen av sin fysiska arbetsmiljö som bra.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	1
1.1 Introduktion.....	1
1.2 Bakgrund.....	1
1.3 Begreppsförklaring.....	6
1.3.1 Fysisk arbetsmiljö.....	6
1.3.2 Förslitningsskada.....	6
1.3.3 Arbetskada.....	6
1.4 Forskningsläge.....	7
1.4.1 Förslitningsskador och arbetsskador.....	7
1.4.2 Skolans arbetsmiljö.....	9
1.4.3 Idrottslärares arbetsituation.....	9
1.4.4 Sammanfattning av forskningsläget samt sambandet mellan den och vår studie ...	10
1.5 Syfte och Frågeställningar.....	10
1.5.1 Syfte.....	10
1.5.2 Frågeställningar.....	10
1.6 Teoretisk utgångspunkt.....	11
1.6.1 ISR-modellen.....	11
2. Metod.....	14
2.1 Datainsamlingsmetod.....	14
2.2 Urval.....	14
2.3 Procedur.....	14
2.4 Databearbetning.....	15
2.5 Tillförlitlighet.....	15
3. Resultat.....	17
3.1 Hur upplever idrottslärare sin fysiska arbetsmiljö?.....	18
3.2 Hur ser idrottslärares fysiska arbetsmiljö ut?.....	21
4. Sammanfattande diskussion.....	25
4.1 Fortsatt forskning.....	32
Käll- och litteraturförteckning.....	33

Bilaga 1 Missiv

Bilaga 2 Enkät

Bilaga 3 Käll-och litteratursökning

1. Inledning

1.1 Introduktion

Många människor tillbringar största delen av sina vakna liv på arbetsplatsen. Därför anser vi att arbetsmiljön är viktig att undersöka inför vår kommande yrkesroll som idrottslärare. I vår studie belyser och undersöker vi en av aspekterna i arbetsmiljön nämligen den fysiska arbetsmiljön bland idrottslärare. Enligt vår uppfattning är den fysiska arbetsmiljön grunden till hur en person upplever miljön omkring sig och hur personen trivs på sin arbetsplats. Varje individ upplever den fysiska arbetsmiljön utifrån sig själv och det är därför svårt att säga exakt hur en bra fysisk arbetsmiljö ska vara då varje person har en individuell uppfattning om den. För att skapa en grundläggande bra fysisk arbetsmiljö finns det dock vissa exakta mått på faktorer som exempelvis buller och ljus som gör att det blir lättare att skapa en standardmiljö. För att beskriva hur de olika faktorerna som påverkas oss i vår arbetsmiljö hör ihop använder vi oss av ISR-modellen i arbetet för att förtydliga hur allt hänger samman och vad faktorer, upplevelser och reaktioner kan leda till.

Tillsammans utgör arbetsgivare, anställda och elever skolan till den största arbetsplatsen i Sverige. Alla anställda och elever i kommunala skolor styrs bland annat av arbetsmiljölagen. Enligt arbetsmiljölagen (AML) har arbetsgivaren huvudansvaret för arbetsmiljön, det innebär att för skolan har politikerna i kommunen det yttersta ansvariga för arbetsmiljön.¹

1.2 Bakgrund

I följande bakgrund kommer vi att redogöra för lagtexter ur arbetsmiljölagen och från arbetsmiljöverkets författningssamlingar (AFS) även om fysiska faktorer och förklaringar runt dessa. Dock använder vi oss av dem för att få en djupare förståelse vad som menas med de olika faktorerna i den fysiska arbetsmiljön som vi använder oss av i vår enkät. I arbetsmiljölagen anges de grundläggande kraven för arbetsmiljön som ska följas på arbetsplatser. Det övergripande ändamålet som arbetsmiljölagen har är det som står i paragraf 1 ”[...] att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö.”² Vi anser att en bra arbetsmiljö är nyckeln till en positiv och hälsosam

¹ webbpostextern@av.se, Arbetsmiljöverket, 2006-04-06, <<http://www.av.se/temasidor/skolweb/>> Skolan (2006-02-23).

² Hellberg Annika <annika.helleberg@av.se> Arbetsmiljöverket, Arbetsmiljölagen, 2005-07-01 <<http://www.av.se/webbshop/pdfroot/H008.pdf>> (2006-02-27) s. 11.

yrkesframtid där både arbetsgivaren och personalen har ett stort ansvar för att alla ska trivas. Även i AML står det omnämnt i paragrafen 1a att *”Arbetsgivare och arbetstagare skall samverka för att åstadkomma en god arbetsmiljö.”*³

Arbetsmiljön ska ge alla anställda förutsättningar att må bra på jobbet så att de kan utföra sitt arbete på ett bra sätt och inte känna sig stressade eller trötta. Arbetsmiljön bör enligt oss ses i ett helhetsperspektiv där såväl fysiska, psykiska som sociala effekter påverkar och där stor hänsyn bör tas till individens subjektiva upplevelser. Enligt ISR-modellen som vi förklarar våra resultat utifrån belyser även den att det är viktigt att se till en helhet, där individens personlighet, upplevelser, miljön och människorna runt omkring har en påverkan på hur man reagerar och vad följderna blir av reaktionen. Arbetsmiljölagen klarlägger även den att man bör utgå ifrån individen och dess förutsättningar. I citatet under ges en större bild av vad som menas med arbetsmiljön:

*”1 § Arbetsmiljön skall vara tillfredställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället [...] Arbetsförhållandena skall anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. Arbetstagarna skall ges möjlighet att medverka i utformningen av sin egen arbetsituation samt i förändrings- och utvecklingsarbete som rör hans eget arbete. Teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll skall utformas så att arbetstagaren inte utsätts för fysiska eller psykiska belastningar som kan medföra ohälsa eller olycksfall.”*⁴

Arbetsmiljöverket har givigt ut författningssamlingar, de är detaljerade föreskrifter som anger krav och skyldigheter som ställs på arbetsmiljön. För att få en tydligare bild av hur arbetsförhållandena ska upprätthållas och för att ge en förklaring till varför vi valde att undersöka olika faktorer i den fysiska arbetsmiljö i vår enkät, har vi citerat ur AFS. Vi anser det väldigt viktigt att faktorerna i den fysiska arbetsmiljön är bra för att skapa goda arbetsmiljöförhållanden, det kan utläsas i AML: s paragraf 4 *”De arbetshygieniska*

³ Ibid., s. 25.

⁴ Ibid, s. 17.

*förhållandena när det gäller luft, ljud, ljus, vibration och liknande skall vara tillfredställande.”*⁵

Förhållandena när det gäller belysning och färg påverkar människor både positivt och negativt. Det finns rekommendationer rörande ljusbehovet för olika idrotter i idrottshallar.⁶ Rekommendationerna är gjorda för att människor berörs av hur starkt eller svagt ljuset är. Om ljuset är för starkt kan det exempelvis leda till huvudvärk och när ett lysrör flimrar kan detta leda till att man blir mer stressad även lysrör som slutar att fungera kan leda till att man faller och därmed kanske får en arbetsskada. I AFS paragraf 12 anges riktlinjer för hur, *”belysning skall planeras, utföras och underhållas samt undersökas och bedömas i den omfattning som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall.”*⁷

En annan faktor är buller som anses i allmänhet vara ett stort problem på skolorna. Definitionen av buller är *”icke önskvärt ljud. Omfattar både hörselskadligt och störande ljud.”*⁸ En person kan påverkas av buller både fysiskt, psykiskt och socialt, vilket kan utmynna till försämrad inlärning, försämrad kommunikation och ökad irritation. Jämfört med andra lärare är idrottläraren i betydligt högre utsträckning utsatta för höga bullernivåer. För en idrottlärare kan det förekomma toppar på över 130 dB (A). När en startpistol eller visselpipa exempelvis används som ett hjälpmedel i undervisningen kan det ge bestående hörselskador, smärtgränsen ligger vid 130-140dB (A).⁹ Bullernivån på skolorna är ofta hög i idrottshallen, vilket kan leda till att eleverna och lärare kan få det svårt att höra vad som sägs och att kunna koncentrera sig på sin uppgift. Här nedan kan utläsas vilka gränsvärden för buller som finns även exempelvis hur lokaler ska vara utformade för lägsta bullernivå.

⁵ Ibid., s. 18.

⁶ Svenska gymnastikläraresällskapet, Lärarnas riksförbund, *Idrottläraren och arbetsmiljön*, (Modin Tryck AB 2002) s.19.

⁷ Arbetsmiljöverket, Arbetsplatsens utformning AFS 2 000:42, 2003-07-18.

http://www.av.se/dokument/afs/afs2000_42.pdf (2006-04-25).

⁸ Maria Hagman Forss, Arbetsmiljöverket, Buller AFS 2 005:16, Stockholm 2005.

http://www.av.se/dokument/afs/afs2005_16.pdf (2006-04-24).

⁹ Idrottläraren och arbetsmiljön s.17.

3 § Exponeringsvärdet i dessa föreskrifter gäller nedanstående gränsvärden för buller avseende hörselskaderisk. Daglig övre bullerexponeringsnivå är 85 dB (A).¹⁰

34 § Arbetsplatser, arbetslokaler och personalutrymmen skall vara lämpligt utformade och inredda med hänsyn till deras ändamål, ljudegenskaper och förekommande bullerkällor. De skall planeras, disponeras och isoleras mot omgivningen så att bullerexponeringen reduceras till lägsta praktiska möjliga nivå och så få som möjligt utsätts för buller.¹¹

Liksom buller är klimatförhållandena på skolor varierande, vilka problem kan då skapas? Är idrottshallen kylig kan skaderisken öka eftersom man ofta använder sig av träningskläder och därmed kan det ta längre tid att bli ”varm” i musklerna. Det är heller inte bra när det är för varmt i salen även då kan skaderisken öka när förmågan till koncentration avtar hos elever och lärare.¹² Klimatförhållandet är viktigt, under vinterhalvåret ska temperaturen vara 17° C ± 2° i idrottshallen och under sommarhalvåret ska temperaturen vara 23° C ± 2° i idrottshallen. Om idrottslärare skall kunna utföra ett bra arbete är det passande med ett lämpligt klimat, här nedan kan skönja AFS: s villkor för hur en fungerande tematisk inom- och utomhus arbetsplats skall vara:

31 § Arbetsplatser inomhus arbetslokaler och arbetsutrymmen skall ha lämplig tematisk klimat. Det skall vara anpassat till arbetets art, och om arbetet är lätt eller tungt och om det är rörligt eller utförs stillasittande. Arbetsplatser utomhus skall så långt som möjligt vara utformade så att de arbetande skyddas mot väder och vind.¹³

¹⁰ Buller AFS 2 005:16, <http://www.av.se/dokument/afs/afs2005_16.pdf> (2006-04-24)

¹¹ Arbetsplatsens utformning AFS 2000:42, 2003-07-18 <http://www.av.se/dokument/afs/afs2000_42.pdf> (2006-04-25).

¹² Idrottsläraren och arbetsmiljön s. 19-20.

¹³ Annika Hellberg, Arbetarskyddsstyrelsen, Boverket, Att se, höra och andas i skolan: en handbok om skolans innemiljö, 1996-03-01 <<http://www.av.se/webbshop/pdfroot/H255.pdf>> (2006-04-10).

När det gäller arbetslokalen skall den vara så utformad och inredd att den är lämplig ur arbetsmiljösynpunkt.¹⁴ I AFS paragraf 6 står det att *”Arbetsplatser, arbetslokaler och personalutrymmen med tillhörande utrymmen skall ha en med hänsyn till verksamheten, tillräcklig area och fri höjd samt vara lämplig förlagda, utformande och inredda.”*¹⁵

Lärarnas riksförbund anser att arbetsrummet bör vara minst 10 kvadratmeter per idrottslärare och ligga i direkt anslutning till elevernas omklädningsrum och idrottssalen. Rummet ska ha fönster, en arbetsplats per lärare, bänks för vila, skilda förvaringsplatser för privata kläder och arbetskläder, telefon samt en dator med Internetuppkoppling. Ett ökat administrativt, ekonomiskt ansvar, förändringar i lärarrollen och innehållet av idrott och hälsa medför en ökning av administrativt arbete. Det här med en kombination av lokala arbetstidsavtal kan hänvisa idrottslärarna till skollokalerna större delen av arbetstiden och en förutsättning är då särskilda arbetsrum för idrottslärarna.¹⁶ Som idrottslärare är det viktig att kunna ha ett duschutrymme då arbetet kräver att man bör vara ombytt och som idrottslärare lätt blir svettig då man är fysisk aktiv. I paragraf 8 i AML pointeras att *”i den utsträckning som föranledes av arbetets art och arbetstagarnas behov skall finnas utrymmen och anordningar för personlig hygien”*¹⁷

Som anställd har man många rättigheter men även vissa skyldigheter. De regleras i arbetsmiljölagen som gäller för alla anställda i Sverige. Arbetsmiljölagen ställer krav på arbetsgivaren att ordna en bra arbetsmiljö även personalen bör vara insatt i hur de kan påverka arbetsmiljön och vad som står i arbetsmiljölagen:

*” Arbetsgivaren skall vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa och olycksfall. En utgångspunkt skall därvid vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall skall ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs.”*¹⁸ Arbetsgivaren skall även *”utreda*

¹⁴ Ibid, s. 18.

¹⁵ Arbetsplatsens utformning AFS 2000:42, 2003-07-18 <http://www.av.se/dokument/afs/afs2000_42.pdf> (2006-04-25).

¹⁶ Idrottsläraren och arbetsmiljön s.14.

¹⁷ Ibid., s. 18.

¹⁸ Ibid., s. 25.

arbetsskador fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds av detta.”¹⁹

Sammanfattningsvis finns det många olika faktorer, förordningar och lagtexter som påverkar de anställdas arbetsmiljö på deras arbetsplats. Några av de faktorerna vi tagit upp ovan kommer vi senare att redovisa i vårt resultat där idrottslärarna själva värderar dem utifrån sin egen fysiska arbetsmiljö.

1.3 Begreppsförklaring

Följande begreppsförklaringar är definitioner av ord som är viktiga för en ökad förståelse av vår studie. Här nedan förklaras orden fysisk arbetsmiljö, förslitnings- och arbetsskador.

1.3.1 Fysisk arbetsmiljö

I denna studie väljer vi att bruka definitionen:

”Med fysisk arbetsmiljö menar vi den miljö eller omgivning som människor arbetar i.”²⁰
Såsom exempelvis natur, byggnader, lokaler och utrustning.

1.3.2 Förslitningsskada

Förslitningsskada är en utnötning av (brosk i) led, ofta till följd av monotont arbete eller ålder.²¹

1.3.3 Arbetsskada

Arbetsskada som har uppkommit i samband med arbetets utövning är exempelvis olycksfall (i arbetet eller under färd till eller från arbetet)²²

¹⁹ Ibid., s. 25.

²⁰ Denward Bengt, ”Fysisk arbetsmiljö” i *Arbetsmiljö*, red. Lars Zanderin, Andra upplagan (Lund: Studentlitteratur, 2005,) s.91.

²¹ kundcenter@ne.se, Nationalencyklopedin, 2006-04-11,
<http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=O870445> Förslitningsskador, (2006-04-03).

²² kundcenter@ne.se, Nationalencyklopedin, 2006-04-11,
<http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=117107> Arbetsskada, (2006-04-03).

1.4 Forskningsläge

I följande forskningsläge belyser vi tidigare forskning kring förslitningsskador och arbetsskador som uppkommit på grund av arbetet samt idrottslärares arbetssituation och deras arbetsmiljö. Majoriteten av studierna var gjorda på personer som arbetar eller har arbetat som idrottslärare. Emellertid behandlar vi i forskningsläget rektorers syn på arbetsmiljön på skolor.

1.4.1 Förslitningsskador och arbetsskador

På uppdrag av Svenska gymnastiksällskapets styrelse i samverkan med Lärarnas riksförbunds arbetsmiljönämnd gjorde Gun Händel och Alex Runsiö en enkätstudie 1984 på gymnastiklärare som var 45-65 år gamla. De som deltog i studien var utexaminerade från GCI i Stockholm 1949, 50, 55 och 62. I resultatet kom de fram till att många idrottslärare byter yrke, att många lider av förslitningsskador och att orsaken till detta ofta är en undermålig arbetsmiljö. Av de 171 personerna som svarade på enkäten (utav 209) var det knappt hälften som fortfarande var kvar inom yrket. De mest förekommande skadorna inom yrket förekommer i ryggen, leder i armar och ben där även frakturer är förekommande. Av dem som svarade i studien var det ett flertal som angav att de hade drabbats av mer än en förslitningsskada. De mest vanliga kroppsdelarna att drabbas av förslitningsskador är i rygg, knän, axlar och höfter. Dessutom angav en fjärdedel av dem som svarat att de har fått problem med hörseln. Risken att drabbas av en kroppsskada under yrkesövning är betydligt större för gymnastiklärare än för övriga lärargrupper, vilket även Sandmark har kommit fram till i sin studie. Att arbetsmiljön är orsaken till deras arbetsskadeproblem anser 40,4 % av de svarande. De vanligaste arbetsmiljöproblemen är dålig akustik, hårda kalla golv, klimat, yrkesspecifika problem och städning.²³

Medicine doktorn och ergonomen Hélèn Sandmark har gjort en enkätstudie på 571 st idrottslärare som har gått på GCI mellan åren 1957-1965. Studien hade en åldersanpassad referensgrupp utplockad från svenska folket. Sandmark kom fram till att idrottslärare hade en

²³ Gun Händel, Alex Runsiö, *Vart tog de vägen? Eller hur länge håller en gymnastiklärare?*, Rapport från gymnastiklärarsällskapets arbetsmiljögrupp, 1984-85.

²⁴ Artros är kronisk förstöring av ledbrosket, slutstadium i en rad olika ledsjukdomar. Artros kan uppkomma spontant, primär artros, men kan också vara sekundär till andra sjukdomstillstånd eller skador.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=118630.

högre förekomst av knäartros²⁴ och knäskador jämfört med referensgruppen samt att det fanns en förekomst bland kvinnliga idrottslärare att drabbas av höftartros. Även i Händel och Runsiös studie visade att problem med höften förekommer. Resultaten i Sandmarks studie visade även att idrottslärare oftare har blivit knäopererade, hade mer rapporterad frånvaro från arbetet och att de även måste byta arbete eller arbetsuppgifter oftare på grund av knäproblem jämfört med referensgruppen.²⁵

Den dåvarande högskoleadjunkten Karin Lindén gjorde 1988 en studie där hon undersökte idrottslärare emot en referensgrupp av lärare, sjukgymnaster, GIH studerande där tillkom också socionomstuderande samt Händel och Runsiös studie. Det hon bland annat kom fram till var att idrottslärarna har ett något sämre socialt stöd än övriga lärare och sjukgymnaster. Det visar sig att idrottslärare oftare har besvär med rygg, nacke och axlar än de andra grupperna. 60 % av idrottslärarna hade drabbats av ländryggsbesvär de senaste 12 månaderna samt 40 % hade haft besvär med knäna. Vad vi också kunde utläsa av resultaten var att idrottslärare oftare har besvär med lederna. Idrottslärarna skiljer sig på ett positivt sätt emot de andra grupperna genom att de har mindre sömnproblem, huvudvärk och trötthet. Av alla grupper ansåg 20-30 % att besvären helt eller delvis beror på arbetsmiljön, vilket visar ett bättre resultat än vad Händel och Runsiö hade fått. I Lindéns studie var det främst i ländrygg, knän, skuldror, handleder och fötter idrottslärarna hade besvär i högre grad än övriga lärare.

Lindén kom även fram till i sin undersökning att idrottslärare är betydligt mer utsatta samt besväras mer än övriga grupper vad det gäller buller, dåliga klimatförhållanden och tunga lyft. 29,1 % av de undersökta idrottslärarna angav någon grad av hörselnedsättning samt 34,6 % uppgav sig ha stämbandsproblem. 75 % av idrottslärarna ansåg sig utsättas för buller jämfört med 35 % av de övriga grupperna.²⁶

²⁵ Hélèn Sandmark, Musculoskeletal dysfunctions in physical education teachers, in *Knee osteoarthritis in relation to physical workload and lifestyle factors: -epidemiological studies*, Arbete och Hälsa vetenskaplig skriftserie 1999:12, (diss. National Institute for Working Life and authors 1999, CM gruppen) s. 35.

²⁶Karin Lindén, *Förstudier för att förebygga idrottslärares belastningsskador*, Högskolan i Örebro februari 1988.

1.4.2 Skolans arbetsmiljö

På uppdrag av Arbetsmiljöverket genomförde projektledaren Marie Norell, Organisatoriska och medicinska enheten, en enkätundersökning 2002 bland rektorer i samtliga rektorsområden som fanns i Statistiska centralbyråns skolregister (4307 stycken). Enkäten innehåller bland annat frågor om både den fysiska och den psykosociala arbetsmiljön i skolorna samt vilken typ av arbetsmiljöarbete som bedrivs. Frågorna har konstruerats huvudsakligen av Arbetsmiljöverket och en stor del av enkäten är i princip desamma som användes vid Arbetsmiljöverkets (före detta Arbetarskyddsstyrelsen) tidigare undersökningar 1992, 93 och 97. Den slutliga svarsfrekvensen blev 57 % för samtliga rektorsområden i urvalet. För att kartlägga i vilken grad olika fysiska arbetsmiljöproblem förekommer ute i skolorna, ombads rektorerna att markera vilka de vanligast förekommande arbetsmiljöproblemen som hade påtalats i samband med skyddsronder eller andra undersökningar av arbetsförhållanden under 2001. Den mest påtalade fysiska arbetsmiljöproblemen i enkätundersökningen var ventilationen, värme och kyla, utomhusmiljö och skolgårdar, städning och damm, buller och akustikfrågor. I över hälften av rektorsområdena har dessa problem påtalats. Ventilationen, värme och kyla har dominerat som främsta problemområden i alla tre tidigare undersökningar. Grundskolorna har i högre utsträckning än gymnasieskolorna påtalat brister i utomhusmiljön samt på städningen.²⁷

1.4.3 Idrottslärares arbetsituation

Idrottslärares och biträdande kommunombud Sandra Roks har på uppdrag av Lärarförbundet och Lärarnas riksförbund (LR) gjort en enkätundersökning 1997 som undersöker idrottslärares arbetsituation. Studien är gjord bland idrottslärares på grundskolor i Göteborgs kommun. Av 149 utskickade enkäterna fick de 93 svar och resultatet blev att idrottslärares är positiva till sitt ämne på grund av den goda kontakten med eleverna samt elevernas positiva inställning till idrottsämnet. I enkäten kunde inte utläsas att idrottslärares var sjukskrivna på grund av skador eller råkar ut för tillbud eller arbetsskador. Oron är dock stor att inte orka undervisa fram till pensionen och de anser att pensionsåldern borde sänkas.

Problem som nämns med arbetsmiljön är bland annat dålig städning, akustik problem samt små eller dåligt utrustade lokaler. Idrottslärares anser att ämnesbudgeten är för låg, där de inte får pengar till tekniska hjälpmedel som till exempel talförstärkare, video och lyftanordning för

²⁷ <annika.helleberg@av.se> Arbetsmiljöverket (2002- 12 -01)
http://www.av.se/dokument/publikationer/rapporter/RAP2002_10.pdf 2006-04-24.

tjockmattor som skulle göra undervisningssituationen mindre påfrestande. 46 % uppgav att en förbättring av arbetssituationen skulle vara att få undervisa mindre grupper. 62 % uppgav att de önskade utbildning i ytterligare ett ämne. Det idrottslärarna finner positivt i sitt arbete är att få arbeta med ungdomar, arbetet är fritt och omväxlande, arbetet ger rörelseglädje samt att man får förmedla kunskaper som är till nytta för livet. Det som idrottslärarna fann som negativt var att de blir fysiskt sliten, mycket stress, dåliga scheman, skolledningens svaga intresse för ämnet samt brister i lokalerna.²⁸

1.4.4 Sammanfattning av forskningsläget samt sambandet mellan den och vår studie

I forskningsläget belyste vi forskning om idrottslärare och deras uppfattning om den fysiska arbetsmiljön samt vilka fysiska problem de kan drabbas av. Vilket vi även gör i vår enkät som är riktad emot idrottslärares syn och uppfattning om sin fysiska arbetsmiljö. Vi använder oss av studierna i forskningsläget i vår diskussion där vi jämför vårt resultat emot tidigare forskning. Händel och Runsiö, Lindén samt Sandmarks forskning kommer fram till liknade resultat att idrottslärare bland annat kan få förslitningsskador på grund av sitt arbete. Roks har i sin studie funnit både positiva och negativa aspekter av arbetsmiljön för idrottsläraren. Arbetsmiljöverkets forskning gjordes bland annat för att kartlägga vilka olika fysiska arbetsmiljöproblem som förekommer på skolorna. Några av de fysiska arbetsmiljöproblemen använder vi som utgångspunkter i vår studie för att ta reda på hur idrottslärarna uppfattar dem.

1.5 Syfte och Frågeställningar

1.5.1 Syfte

Syftet med studien är att undersöka idrottslärares fysiska arbetsmiljö på kommunala grundskolor i Stockholms kommun.

1.5.2 Frågeställningar

- Hur upplever idrottslärare sin fysiska arbetsmiljö?
- Hur ser idrottslärares fysiska arbetsmiljö ut? Förekommer det könsskillnader?

²⁸ Sandra Roks *Idrottslärares arbetsmiljö i Göteborg*, Tidskrift i gymnastik och idrott 1999: 1, s 10-11.

1.6 Teoretisk utgångspunkt

1.6.1 ISR-modellen

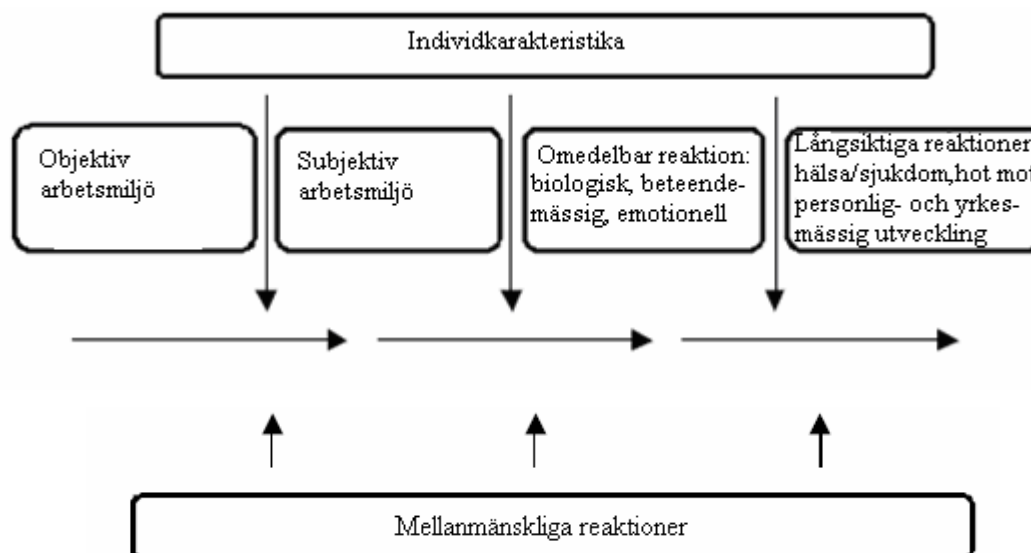
Den teoretiska modell som vi har utgått ifrån och använt oss av är ISR-modellen (Institute for Social Research at University of Michigan) gjord av Daniel Katz och Robert L. Kahn, 1978. Modellen är en beteendevetenskaplig principmodell för undersökningar om hälsa och välbefinnande utifrån arbetslivets sociala miljö. Enligt ISR-modellen ”*skapas med utgångspunkt i den objektiva arbetsmiljön en plattform för den process som innebär att individen värderar skolans arbetsmiljö*”. Modellens konstruktion är indelad i olika begrepp som tillsammans förklarar en helhet. Enligt litteratur förklaras modellen, utifrån den *objektiva arbetsmiljön* som utgörs av mätbara fysikaliska förhållanden som till exempel luft, buller, temperatur och lokaler samt styrdokument.²⁹ ”*Den subjektiva arbetsmiljön refererar till personens mentala representation och föreställning av totala sammanhang i arbetet/skolan, där skollag, läroplaner, arbetsmiljölag med mera utgör ’erbjudanden’ och ’möjligheter’ för hur livet i skolan kan gestaltas*” Ett exempel är individens tolkningar och reaktioner av mänskliga beteenden. De subjektiva upplevelserna leder i sin tur till *omedelbara reaktioner* hos individen såsom emotionella, biologiska och beteendemässiga. Till sist leder det till de *långsiktiga reaktionerna* som antingen utvecklas till hälsa eller sjukdom. Det kan även utgöra ett hot mot individens hälsa och välbefinnande, personlig- och yrkesmässig utveckling som långsiktig reaktion på arbetets sociala miljö. Det *individkaraktäristiska* i ISR-modellen är bland annat kön, ålder, utbildning samt personfaktorer. Faktorerna är individuella och det påverkar hur en individ reagerar och ser på sin arbetsmiljö. Även de *mellanmänskliga relationerna* (relationer mellan människor) i och utanför arbetet påverkar individen.³⁰

Vi har valt att tolka modellen och använda oss av vissa delar av den som vi finner väsentliga för vår studie. De delar vi har uteslutigt ur original modellen är de mellanmänskliga reaktioner för vi ansåg att de var svåra att undersöka med en den metod som vi valt. Vi har valt den här teoretiska modellen för att den grundar sig i den objektiva/fysiska arbetsmiljön som vi valt att undersöka i vår studie. Modellen visar på hur viktigt det är med den objektiva arbetsmiljö och hur det utifrån den sker upplevelser och påföljder som antingen leder till hälsa eller sjukdom. Vår tolkning av modellen är följande, att människor befinner sig i en fysisk

²⁹ Susann Häggqvist, *Arbetsmiljö och utveckling i skolan: Förutsättningar för samverkan mellan elever och personal*, nummer 2004: 3, (Stockholm: Elanders Gotab 2004), s. 15-16.

³⁰ Ibid., s. 16. citatet s.16.

arbetsmiljö exempelvis idrottshallen, där till exempel buller och temperatur har en inverkan på individen. Vidare blir människor påverkade hur de mentalt upplever det totala sammanhanget av sin arbetssituation ett exempel på detta är när ljuset i idrottshallen flimrar och upplevs som störande. Utifrån hur vi upplever den miljö vi befinner oss i sker det en reaktion hos oss människor till exempel i form av känslor som stress och glädje det kan förklaras genom exemplet, i idrottshallen där ljuset flimrar blir man stressad. När vi vistas i en miljö en längre tid och reagerar utifrån den så sker det tillslut en reaktion som antingen leder till hälsa eller sjukdom hos individen för att förtydliga förloppet kan det flimrade ljuset i idrottshallen leda till känslan stress som i sin tur kan leda till huvudvärk. Vem vi är som person har en påverkan på hur vi upplever, tolkar och reagerar utifrån vår arbetssituation. I modellen kan vi även placera in akustiken som upplevs som störande då bullernivån är hög, detta kan i sin tur leda till trötthet och tillslut till en hörselskada. Dock kan även passning av en elev kännas arbetsamt och monotomt det kan även upplevas som tungt och kan tillslut leda till förslitnings- och arbetsskador. Vi använder oss av modellen i vår resultatdel för att kunna förklara sambandet mellan delarna i modellen utifrån vårt resultat. Även för att påvisa vikten av en bra fysisk/objektiv arbetsmiljö så att de långsiktiga reaktionerna leder till hälsa.

Figur 1: ISR modellen: Delarna i modellen påverkar varandra till en helhet som antingen leder till hälsa eller sjukdom. Allt grundar sig i den objektiva arbetsmiljön³¹

³¹ Daniel Katz, Robert L. Kahn, *The social psychology of organizations*, Andra upplagan, (USA, 1978) s. 584.

Objektiva/fysiska arbetsmiljön och subjektiva arbetsmiljön leder till omedelbar reaktion vilket i sin tur leder till långsiktiga reaktioner som kan påverka individens hälsa och välbefinnande, personlig och yrkesmässig utveckling. Vad man har för personlighet och vilka människor man har i sin omgivning påverkar hur allt upplevs och vad det kan leda till.

2. Metod

2.1 *Datainsamlingsmetod*

Vår studie grundar sig på en kvantitativ enkätundersökning bland idrottslärare som arbetar på grundskolor i Stockholms kommun. Vi valde enkätundersökning som metod för att få en så bred och allmän bild som möjligt om hur idrottslärarens fysiska arbetsmiljö är ute i kommunen oberoende geografiskt område. Enkäten behandlar frågor som berör kön, ålder, utbildning, antal år i yrket, upplevelsen och känslan av sin fysiska arbetsmiljö, fysiska arbets- och förslitningsskador samt för och nackdelar med den fysiska arbetsmiljön. I enkäten finns det både slutna och öppna svarsalternativ. Vi valde öppna svarsalternativ på vissa frågor för att få idrottslärarnas individuella åsikter om deras fysiska arbetsmiljö.

2.2 *Urval*

I Stockholms kommun finns det 149 grundskolor som bedrivs kommunalt. Skolorna fann vi på skolverkets hemsida³² och därefter gjorde vi ett urval i en sökmotor på hemsidan. Sökorden som vi använde oss av var kommunala grundskolor i Stockholms län och kommun, resultatet blev 149 skolor. Vi valde att täcka hela Stockholms kommun för att få så stort underlag för vår enkätundersökning som är rimligt för vår uppsats. Det externa bortfallet i enkäten blev 69 stycken. Det var lågt internt bortfall på alla frågor utom på fråga sex³³ där det var strax under 50 % bortfall. Varför det var så stort bortfall på andra delen på fråga sex tror vi beror på att många i undersökningsgruppen har missuppfattat frågan samt att det kunde ha svårt att relatera till känslorna som var förbestämda.

2.3 *Procedur*

Vi utformade en enkät³⁴ med ett medföljande missiv.³⁵ Missivet är formulerat direkt till läsaren, där det står utförligt vad syftet med studien är samt hur de ska gå tillväga med enkäten. Det stod även att svaren kommer att behandlas och redovisas konfidentiellt och om idrottslärarna har några frågor eller synpunkter fanns det kontaktuppgifter.

³² skolverket@skolverket.se, Skolverket, 2005-02-11

<http://www3.skolverket.se/ki03/lista_skoladress.aspx?skolform=11 & huvudmannatyp=1 &lan=-&kommun=0180&skola_namn=&geoskolform=-&fran_ki=J&include=J&ar=0506&geolan=-&sprak=%24SPRAK> (2006-01-30).

³³ Bilaga 2.

³⁴ Bilaga 2.

³⁵ Bilaga 1.

Enkäten och missivet skickades ut per post tillsammans med ett medföljande returneringskuvert till en idrottslärare på varje kommunal grundskola i Stockholms kommun, totalt 149 stycken. Adresserna till skolorna fann vi på skolverkets hemsida och vi adresserade kuverten till idrottsläraren på skolan och inte till en namngiven person. Vi fick tillbaka 80 enkäter vilket blir 54 % svarsfrekvens. Resultaten har vi sammanställt och förklarat utifrån vår teoretiska modell, ISR-modellen.

2.4 Databearbetning

Varje enkätfråga har vi kodat om till siffror som vi skrev in i programmet Microsoft Office Excel 2003. Vi förde över datamaterialet i programmet SPSS 13.0 för Windows för att se eventuella samband och göra jämförelser mellan de olika variablerna med hjälp av ett Chi 2 test. Signifikansnivåer betecknas här och i följande resultatredovisning med $p < 0,05$

2.5 Tillförlitlighet

Validiteten i undersökningen är god då svaren i enkäten besvarade det vi avsåg att undersöka. För att öka validiteten lämnade vi ut enkäten till personer i vår närhet för en bedömning om frågorna var tydliga och välformulerade så att undersökningsgruppen inte skulle missförstå frågorna.

Ett val vi gjorde var att inte skriva namn på kuverten till idrottsläraren på skolorna på grund av att vi fann det svårt och tidskrävande att efterforska varje enskilda skolas idrottslärare då vi valde en bredare inriktning på studien. En annan aspekt är att det kanske arbetar fler idrottslärare på en skola och då hade vi varit tvungna att göra ett urval vilken idrottslärare vi skulle sända enkäten till. Att inte ha en namngiven person kan ses som en brist då vi inte kan sända ut en påminnelse om enkäten inte har inkommit samt att det kan uppstå komplikationer när kuvertet kommer till skolan om vilken idrottslärare som ska få kuvertet med enkäten.

På en fråga i enkäten fanns det ett stort internt bortfall detta minskar reliabiliteten i vårt arbete. Vi tror att det kan bero på att frågan var uppdelad i två delar och att sista delen inte blev besvarad. Andra orsaker kan vara att undersökningsgruppen kan ha missuppfattat frågan samt att de kunde ha svårt att relatera till känslorna som var förutbestämda.

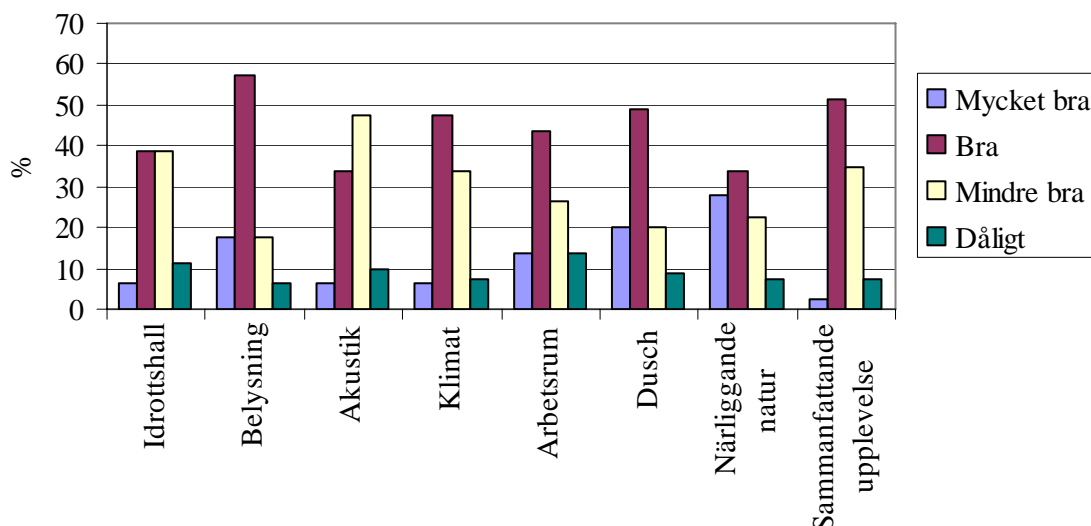
Vi anser dock att reliabiliteten är god då det går att använda vårt enkätunderlag för en ny undersökning i en annan kommun om idrottslärares fysiska arbetsmiljö. Det behövs göras vissa omformuleringar för att förtydliga vissa frågor och minska det interna bortfallet.

3. Resultat

Resultaten är baserade på den enkät som är gjord bland idrottslärare som arbetar på grundskolor i Stockholms kommun. Det är totalt 80 idrottslärares svar och åsikter som resultatet grundar sig på. Vi har valt att redovisa resultatet i två delar där första delen är hur upplever idrottslärare sin fysiska arbetsmiljö? och i andra delen hur ser idrottslärares fysiska arbetsmiljö ut? Resultaten redovisas först utifrån en allmän bild om hur de uppfattar olika faktorer i sin fysiska arbetsmiljö. Därefter redovisas vilka för- och nackdelar idrottslärarna anser finnas i den fysiska arbetsmiljön? Idrottslärarna fick vidare beskriva hur de kände sig i de olika faktorerna i sin fysiska arbetsmiljö. Vi undersökte även i hur stor utsträckning idrottslärare har drabbats av förslitningsskador och arbetsskador på grund av sitt arbete samt i vilken eller vilka kroppsdelar samt är det någon skillnad mellan kön och förslitningsskador eller arbetsskador? I hur stor utsträckning förekommer hörsel och röstbesvär? Och finns det något samband mellan ålder och hörselproblem? För att minska arbetsbelastningen för idrottslärare redovisas en sammanställning om vilka hjälpmedel som idrottsläraren använder för att minska arbetsbelastningen. Under alla diagram gör vi en sammanfattning av de resultat vi vill förtydliga och lyfta fram. Vi har även använt delar av ISR-modellen för att förklara sambandet mellan delarna av modellen och resultaten vi har fått. Modellen har vi även använt oss av för att sätta in vårt resultat i ett sammanhang, där det kan utläsas att delarna i modellen hör ihop och att det sker påföljder från den objektiva och subjektiva arbetsmiljön och omedelbara reaktionerna vidare till de långsiktiga reaktioner samt att individkaraktäristiska faktorer påverkar.

3.1 Hur upplever idrottslärare sin fysiska arbetsmiljö?

I följande diagram redovisas svaren från frågorna: Vad anser du om följande faktorer i din fysiska arbetsmiljö? Samt hur sammanfattar idrottslärarna sin upplevelse av den fysiska arbetsmiljön?

Figur 2: Vad idrottslärarna anser om olika faktorer i deras arbetsmiljö samt deras sammanfattande upplevelse.

Av diagrammet kan utläsas att det är lika många idrottslärare (38, 8 %) som anser att idrottshallen är bra som mindre bra. Av idrottslärarna tyckte 57,5 % att belysningen ute på skolorna var bra. Det som skiljer sig i diagrammet är att majoriteten av idrottslärarna (47, 5 %) anser att akustiken är mindre bra. Nästan hälften av idrottslärarna ansåg att deras egen dusch på arbetet var bra. Många tycker att den närliggande naturen är bra och mycket bra, något som kan utläsas av diagrammet är att drygt hälften (51, 3 %) av idrottslärarna sammanfattar sin upplevelse av den fysiska arbetsmiljön som bra.

Den objektiva/fysiska arbetsmiljön är grunden i ISR-modellen, idrottslärarna har i figuren ovan gjort en bedömning om hur de upplever olika fysiska faktorer samt sammanfattar den övergripande upplevelsen i deras fysiska arbetsmiljö. Detta resultat utgör grunden i modellen.

För att undersöka idrottslärarnas subjektiva arbetsmiljö som är nästa del i modellen så frågade vi om vilka för- och nackdelar som finns med deras fysiska arbetsmiljö. Idrottslärarna fick själva skriva ner tre alternativ om vilka för- och nackdelar som de ansåg fanns i den fysiska

arbetsmiljön på sin skola. Av lärarna var det 65,2 % som hade svarat, att ha möjligheten att vara utomhus i friska luften var den största fördelen. 52,1 % svarade att vara aktiv, få röra på sig och få lite gratis motion på köpet, 28,9 % ansåg även att fördelarna kunde vara att det var fritt och omväxlande arbete med bra lokaler och områden som exempelvis fotbollsplan, simhall, ishall och naturområde att bedriva undervisning i. Här följer några kommentarer som illustrerar de fördelarna som idrottslärarna utmärkte,

”Man får vara både ute och inne”

”Man är i rörelse lite gratis motion emellanåt”

”Nya miljöer och moment”

”Närhet till människor – barn”

”Härliga utomhusmöjligheter – frisk luft”

”Jag tycker ju att jag har det bästa jobb som finns och jag ser en massa positiva fördelar med mitt jobb”

Den nackdelen som idrottslärarna angav som den mest påtagliga var ljudnivå från den dåliga akustiken i omklädningsrum och idrottshallar det var 85,9 % av lärarna som ansåg att var den största nackdelen med den fysiska arbetsmiljön. 38 % menade att tunga lyft var slitsamt vid bland annat passningar och säkringar i redskap. Omkring 30 % tyckte att stressen var ett problem exempelvis mellan lektioner och avstånden till olika lokaler även de dåligt städade lokalerna var till nackdel för idrottslärarna. Följande kommentarer illustrerar nackdelarna som idrottslärarna utmärkte,

”Kan vara en del tunga lyft. Hög ljudvolym. Stress ibland mellan lektionerna”

”Periodvis fysiskt tungt med mycket lyftande och bärande”

”Svårt att kunna skydda hörseln och att höra”

”Dåligt städad i hallen”

”Sliter på kroppen (förslitningsskador) hörselskador (hörselnedsättning), (Blir trött i huvudet) av allt ljud: musik, röster bolldunsar...”

I ovanstående resultat kan vi se ett sammanhang där den subjektiva arbetsmiljön i form av hur idrottsläraren uppfattar och värderar sin fysiska arbetsmiljö. Det väcks bland annat känslor utifrån den objektiva- och subjektiva arbetsmiljön som de befinner sig i till vardags. Känslorna benämns i modellen som de omedelbara reaktionerna.

För att få vidare insikt från den objektiva- och subjektiva arbetsmiljön som undersöktes ovan leds vi in i den och de omedelbara reaktionerna. Vilket innebär vilken känsla som väcktes hos idrottslärarna i olika fysiska faktorer som finns i deras fysiska arbetsmiljö? Idrottslärarna fick beskriva utifrån åtta förutbestämda känslor (stressad, lugn, trött, pigg, ledsen, glad, oinspirerad och inspirerad) en känsla för hur de kände sig i de olika fysiska arbetsmiljöerna. Av 80 idrottslärare var det drygt hälften av dem som svarade på frågan, antalen redovisas i tabellen nedan. Känslorna är uppdelade efter den känsla som angavs flest gånger och resultatet blev följande:

Tabell 1: Vilken känsla väcks hos idrottslärarna i deras fysiska arbetsmiljö?

Fysiska faktorer/antal svarade totalt	Känsla/antal svarade	Känsla/antal svarade	Känsla/antal svarade
Idrottshall / 49	Stressad / 14	Glad / 11	Trött / 8
Belysning / 44	Pigg / 14	Lugn / 12	Trött / 9
Akustik / 46	Trött / 19	Stressad / 13	Lugn / 7
Klimat / 42	Lugn / 8	Trött / 8	Pigg / 7
Arbetsrum / 47	Lugn / 13	Oinspirerad / 12	Glad / 9
Dusch / 46	Lugn / 15	Oinspirerad / 9	Glad / 8
Närliggande natur / 47	Inspirerad / 18	Glad / 12	Oinspirerad / 8

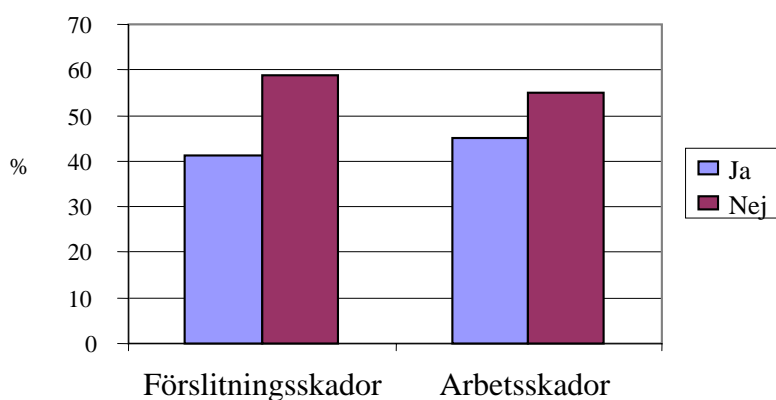
Det är en stor spridning mellan positiva och negativa känslor i de olika miljöerna. Det som kan utläsas är att den närliggande naturen överlag ger en positiv känsloupplevelse samt att akustiken ger känslor av negativ innebörd där trött och stressad ingår.

Om vi tolkar resultaten utifrån ISR-modellen finner vi att i den objektiva arbetsmiljön som vi benämner som fysiska faktorer väcks känslor hos idrottslärarna. Känslorna som är de omedelbara reaktionerna av den objektiva arbetsmiljön samt den subjektiva uppfattningen av arbetsmiljön blir påtaglig när känslorna som vi angav i enkäten värderas och benämns av idrottslärarna med angivna ord. Resultat som vi kan sätta in i sambandet är exempelvis att i idrottshallen upplever idrottslärarna sig stressade samt att idrottslärarna blir trötta av akustiken.

Vidare i resultatdelen kan följande resultat placeras in i den sista delen av ISR-modellen nämligen de långsiktiga reaktionerna och med de innebär att det antingen utvecklas till hälsa eller sjukdom.

3.2 Hur ser idrottslärares fysiska arbetsmiljö ut?

En långsiktig reaktion kan vara att idrottslärare drabbas av förslitningsskador och arbetsskador. För att undersöka om idrottslärarna har någon eller några förslitningsskador och arbetsskador på grund av sitt arbete, ställdes det en fråga om det i enkäten och i diagrammet nedan redovisas resultatet.

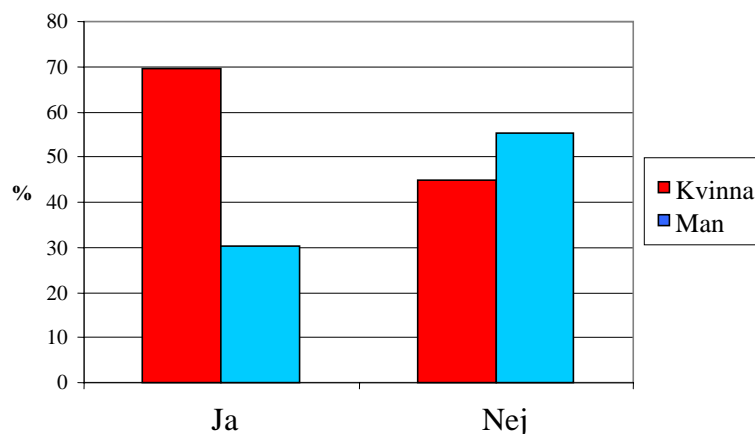
Figur 3: Hur stor andel av idrottslärarna som svarade Ja eller Nej på frågan, har du någon eller några förslitningsskador och arbetsskador på grund av ditt arbete?

Av figur 3 kan utläsas att 41,2 % (33st) har förslitningsskador och att 45 % (36st) har arbetsskador på grund av sitt arbete som idrottslärare. Med andra ord är det nästan varannan lärare som har förslitningsskador och/eller arbetsskador på grund av sitt arbete.

Vidare frågade vi i vilken eller vilka kroppsdelar idrottslärare får sina förslitnings- och arbetsskador? Av de 36 idrottslärare som har fått förslitningsskador förekom det oftast i ryggens nedre del det var 16 idrottslärare som hade angett att de fått problem där. Dock hade också 12 stycken förslitningsskador i axel/axlar samt 11 stycken i knä/knän. Ryggens nedre del var även den kroppsdel där arbetsskada var vanligast förekommande, 16 av idrottslärare angav att fått en arbetsskada där. Likväl förekom även arbetsskador i huvud/nacke 10 stycken angav det och 8 stycken hade drabbats av en arbetsskada i fot/fötter.

Resultatet visar på att idrottslärarna har drabbats av förslitningsskador och arbetsskador sätter vi in detta resultat i vår modell kan resultatet tolkas som att den objektiva- och subjektiva arbetsmiljön och de omedelbara reaktionerna bildar grunden, exempelvis i idrottshallen har känslan stressad blivit väckt hos några av idrottslärarna. Detta i sin tur kan ha lett till att de drabbats av en förslitningsskada i huvud/nacke eller en arbetsskada i ryggens nedre del på grund av att de exempelvis lyfte för tungt och gjorde en fel vridning i ryggen.

Ytterligare en del i modellen som har en inverkan är den individkarateristiska. I resultatet nedan verka det individkarateristiska som i detta fall kön ha en inverkan på i vilken utsträckning idrottslärarna drabbas av förslitningsskador. I diagrammet nedan har vi gjort en jämförelse mellan kvinnor och män, de är indelade efter hur de svarade på om de har någon eller några förslitningsskador på grund av sitt arbete.

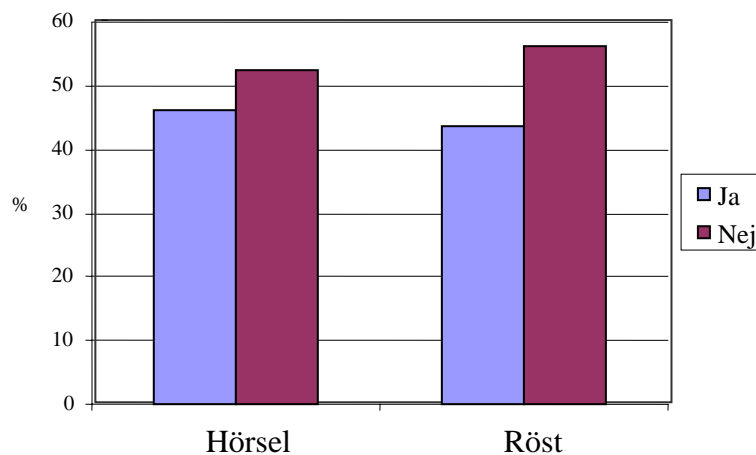
Figur 4: En jämförelse mellan könen av dem som drabbats av någon eller några förslitningsskador på grund av sitt arbete, och av dem som inte uppgav sig ha någon eller några förslitningsskador.

Av resultaten kan utläsas att 70 % av kvinnor i högre grad hade uppgett att de har någon eller några förslitningsskador på grund av sitt arbete i större utsträckning än vad männen har. Av dem som svarade att de inte har någon eller några förslitningsskador på grund av ditt arbete var könsfördelningen jämnare. Skillnaden mellan kvinnor och män är statistiskt säkerställt.

Det fanns inte några tydliga skillnader mellan kön och arbetsskador i våra resultat.

I resultatet verkar det som om den individkaraktäristiska faktorn kön har en avgörande betydelse. Det är fler kvinnor som har drabbats av sjukdom i de långsiktiga reaktionerna och i detta fall utgörs förslitningsskador som sjukdomstillståndet.

Andra långsiktiga reaktioner som idrottslärare kan drabbas av är hörsel- och röstbesvär. I diagrammet nedan redovisas svaren på frågan har du fått problem med din hörsel samt röstbesvär (heshet) på grund av ditt arbete?

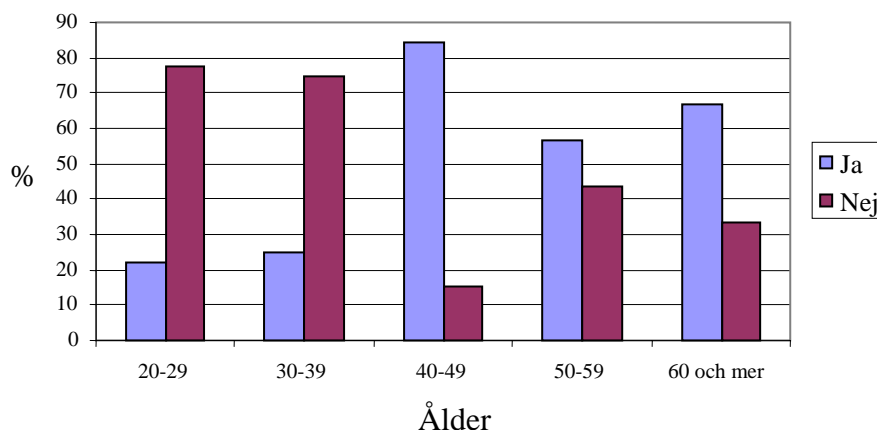

Figur 5: Hur stor andel av idrottslärarna som uppgett att de har problem eller inte har problem med hörseln och rösten på grund av deras arbete.

Det var 46.3% av idrottslärarna som upp gav att de har fått problem med hörseln och 43.8 % angav att de har fått röstbesvär på grund av sitt arbete. Resultatet visar att nästan varannan idrottslärare har fått hörsel- och röstproblem.

Som i resultaten innan i studien kan den objektiva- och subjektiva arbetsmiljö samt idrottslärarnas omedelbara reaktioner utifrån dem ha lett till att de långsiktiga reaktionerna, sjukdom som i detta fall hörsel- och röstbesvär.

Kan den individkaraktäristiska faktorn ålder påverkar hörseln hos idrottslärarna? I resultatet nedan är en jämförelse gjord mellan idrottslärarnas ålder och deras svar på frågan om de har fått problem med hörseln på grund av sitt arbete som idrottslärare.

Figur 6: Idrottslärnarnas ålder kontra problem med deras hörsel på grund av arbetet.

Av resultaten kan utläsas att ju äldre idrottslärnarna är desto större problem med hörsel upplever de sig ha fått på grund av sitt arbete. Sambandet mellan ålder och hörseln är signifikant. Efter 39 års ålder kan utläsas en markant skillnad eftersom det är fler som upplever sig ha problem med hörseln än de som angett att de inte har problem. Vid 40-49 år var det 84,6 % som uppgav att de har fått hörselproblem och fortsättningsvis är det många som anger att de har problem med hörseln ju äldre de blir.

Uppenbarligen har den individkaraktäristiska faktorn ålder en påverkan på hörseln. Det är inte bara den objektiva- och subjektiva arbetsmiljön och omedelbara reaktionerna som påverkar de långsiktiga reaktionerna att idrottslärare kan drabbas av hörsel besvär utan även den individkaraktäristiska faktorn ålder verkar ha en påverkan.

För att förebygga de långsiktiga reaktionerna leder till sjukdom så undersökte vi i vilken utsträckning idrottslärnarna fått något/några hjälpmedel för att minska belastningen för arbets- och förslitningsskador. Det var cirka hälften som svarade att de hade fått någon typ av hjälpmedel för att minska sin arbetsbelastning. Av de personer som hade svarat ja på frågan, var det 90 % som svarat att de hade fått öronproppar och 20 % hade fått head-set för att minska arbetsbelastningen. Det fanns även idrottslärare som hade fått fotriktiga skor, fotbäddar och redskapsvagnar.

4. Sammanfattande diskussion

Syftet med studien var att undersöka idrottslärares fysiska arbetsmiljö på kommunala grundskolor i Stockholms kommun.

När vi började läsa in oss om forskning kring den fysiska arbetsmiljön för idrottslärare blev vi överraskade över hur negativt den fysiska arbetsmiljön framställdes. Det lades stort fokus på vilka förslitningsskador och arbetsskador man kan få till följd av arbetet som idrottslärare. Visst har vi förstått att arbetet och den fysiska arbetsmiljö kan leda till olika skador men det är först nu vi verkligen inser att det är viktigt att tänka på att förebygga och tänka långsiktigt så att man kan och orkar arbeta många år inom yrket.

Att se på den fysiska arbetsmiljön är bara en liten del av helheten, det är viktigt att se till alla delarna som påverkar oss, även den psykosociala miljön och subjektiva upplevelser av dessa. Det är just det vår teoretiska modell illustrerar, att allt bottnar sig i den objektiva/fysiska arbetsmiljön. Den är viktig för hur vi sedan uppfattar och reagerar utifrån den och till slut sker det en reaktion utifrån upplevelsen och reaktionen. Om man inte trivs eller tycker att den fysiska arbetsmiljön är bra så uppfattar och reagerar man negativt utifrån den och allt leder till en ond spiral. För att förstå hur idrottslärare känner sig i olika fysiska arbetsmiljöer, frågade vi dem vilken känsla som väcks hos dem. Den faktorn i den fysiska arbetsmiljön som de reagerade mest negativt på var den dåliga akustiken där känslor som trötthet och stress väcktes. För att minska den dåliga akustiken kan man sätta upp ett ljudkänsligt öra som mäter ljudnivån och indikerar när ljudnivån blir för hög. Att arbeta i mindre grupper är också ett sätt att ta till för att minska ljudnivån och kan leda till en lugnare miljö att arbeta i. Den faktorn i den fysiska arbetsmiljön som väckte mest positiva känslorna som inspirerad och glad var den närliggande naturen. Vilket är något som kan åtgärdas på skolgården exempelvis genom att plantera rikligt och skapa en grönare miljö. Som idrottslärare kan man försöka ta sig till närliggande öppna grönområden och skog för att bedriva undervisningen, vi anser att nästan alla aktiviteter som man gör inomhus i idrottshallen kan man också göra utomhus.

I det stora hela måste idrottsläraren själv se över sin arbetssituation för att se till att göra sin fysiska arbetsmiljö bra så att de inte hamnar i den onda spiralen. Det är till stor del upp till individen själv att ta tag i och påpeka eventuella brister som kan finnas och upplevas i den

fysiska arbetsmiljön. Eftersom det är individuellt hur arbetsmiljön upplevs är den egna åsikten och upplevelsen viktig. Det är viktigt att veta vad som står i arbetsmiljölagen och vem man ska vända sig till för att påtala eventuella brister. Även att veta vem som har ansvaret för att arbetsmiljön är bra. Att citera ur arbetsmiljölagen och AFS är ett bra tips om man ska argumentera för att förbättra sin arbetsmiljö. Att vi citerade ur arbetsmiljölagen samt författarsamlingarna i arbetet var för att påvisa att det finns lagar och föreskrifter hur en arbetsmiljö ska vara. Arbetsmiljölagen ändamål är att förebygga ohälsa och olycksfall samt uppnå en god arbetsmiljö i arbetet. Det är ett väldigt övergripande mål och paragrafen säger inte så mycket i sig själv hur det ska gå till. Det är upp till varje arbetsgivare att tolka lagen och skapa en så god arbetsmiljö som möjligt.

Händel och Runsiös kom i sin forskning fram till att många idrottslärare lider av förslitningsskador, liknande vår slutsats. Det vi kom fram till var att nästan varannan idrottslärare har någon eller några förslitningsskador på grund av arbetet. Att det var så många idrottslärare är väldigt oroväckande, vad kan det bero på? Hur stor del beror på en undermålig arbetsmiljö? Det har inte vi något direkt svar på i vår undersökning, men det är viktigt att undersöka hur man kan förebygga och undvika förslitningsskador i framtiden. Idrottslärare måste bli medvetna och påtala vikten av en bra fysiska arbetsmiljö för sin arbetsgivare för tekniska hjälpmedel ska vara en självklarhet. Vi tror genom att använda och få fotriktiga skor, öronproppar och head-set kan förslitningsskador förebyggas. Även att utrustningen i idrottshallen så som bänkar och förflyttningsanordningar är viktigt att rustas upp eller bytas ut.

Andra likheter mellan vår och Händel och Runsiös undersökning är att även vi kom fram till att förslitningsskador uppkommer främst i ryggen, knän och axlar. Även Lindéns forskning visar på att idrottslärare har besvär i rygg, nacke och axlar. Hur kommer det sig att idrottslärare ofta har problem i kroppsdelarna rygg, nacke, axlar och knän? Kan det bero på den fysiska belastningen eller kan det vara den psykiska belastningen som ligger till grund för problemen? Vi har endast undersökt den fysiska arbetsmiljön där nackdelarna talade både för att det fanns fysiska och psykiska arbetsmiljöproblem som hög ljudnivå, tunga lyft och stress. Stress kan exempelvis ha betydelse när det gäller kroppsliga besvär i arbetet för när man är stressad blir musklerna spända i till exempel axlar och nacke och de kan i sin tur kan leda till att man får besvär i de kroppsdelarna. Utifrån nackdelarna skulle det kanske kunna finnas ett samband mellan de och förslitningsskador? En fråga som är svår att få svar på med hjälp av

vår studie. Skulle idrottslärarna ha mindre problem med förlitningsskador om det gjordes något åt de nackdelar som finns med den fysiska arbetsmiljön? Detta kan bara ses på sikt om det medvetet gjordes något för att förbättra de nackdelar som finns med den fysiska arbetsmiljön.

Fördelarna med att vara idrottslärare kan vara många, de fördelar vi fick fram i vår undersökning var att många idrottslärare uppskattar naturen och att få vara utomhus. Här kan vi se ett samband med vår andra fråga, hur lärarna upplever sin närliggande natur, där de flesta av idrottslärarna som svarade var positiva och de blev inspirerade och glada av att undervisa utomhus exempelvis att bedriva undervisning utomhus. Det ser vi som något väldigt bra och att det är kanske är något som andra ämneslärare bör tänka på och ta del av i sin undervisning. Enligt vår enkät uppskattade idrottslärarna att kunna vara fysiskt aktiv på sin arbetstid, det anser vi är bra för att som lärare är det viktigt att vara ett föredöme och en förebild för sina elever. De ansåg också att fördelarna med arbetet var att det är fritt och omväxlande. Att de kan lägga upp sina lektioner själv och har möjlighet att byta miljö vissa delar av året. I den forskning vi studerat har vi inte funnit mycket positivt om arbetsmiljön på skolorna. Det vi fann i Roks undersökning var att hennes resultat var mer styrt åt det mellanmänniska hållet och det hade inte vi undersökt i vår studie.

Hennes resultat var att idrottslärarna ansåg att den sociala kontakten med eleverna var det mest positiva med deras ämne. När man arbetar som lärare på skolor är det bra om idrottslärarna har god kontakt med elever. Vi tror att man ska ha lätt för att kunna lösa problem allt detta för att få en fungerande kommunikation som där med leder till en bra arbetsmiljö. Att idrottslärarna i vår undersökning inte uppgav att eleverna var något positivt kan bero på att vi utlämnade att undersöka de mellanmänniska relationerna i arbetsmiljön som var en del i ISR-modellen.

Idrottshallen kan väcka många känslor hos idrottslärarna. Det vi fick fram i vår undersökning var att de flesta lärare som svarade på frågan angav att de kände sig stressade när de kom in i sin idrottshall. Vad det kan bero på kan vi bara spekulera om. Kan det eventuellt bero på den fysiska arbetsmiljön, där idrottslärarna inte trivs i den bullriga lokalen med dålig akustik och med tunga och gamla eller slitna redskap. Eller har det med schematekniska orsaker att göra som några angav att det var korta raster mellan klasserna och långt att förflytta sig till och från idrottshallen. När vi förklarade vårt resultat utifrån ISR-modellen kan vi dra paralleller

mellan att idrottslärarna känner sig stressade och att det i längden kan leda till förslitnings- och arbetsskador.

Sandmark såg en skillnad mellan könen i sin studie nämligen att det fanns en förekomst bland kvinnliga idrottslärare att drabbas av höftartros. I vår studie kunde vi inte se just den specifika arbetsskadan som kvinnor drabbas av, utan vi såg det utifrån en helhet. Den helheten visade sig vara ganska oroväckande, särskilt om man är kvinnlig idrottslärare, för 70 % av dem som angav sig ha någon eller några förslitningsskador på grund av sitt arbete är kvinnor. Hur kommer det sig att kvinnliga idrottslärare drabbas av förslitningsskador i större utsträckning än männen? Är det något i arbetsmiljön som gör det extra slitsamt för kvinnor eller är det genetiskt? Detta är något att fundera på när man gör exempelvis nya arbetsredskap så att de blir lättare och bättre. Att utbilda sig till två ämneslärare kan vara bra då arbetet blir omväxlande och inte så monotont dock kan det vara till en nackdel då det kan bli stressigt mellan lektionerna med klädbyte med mera.

Även när det gäller arbetsskador är det nästan varannan idrottslärare som uppgav att de hade någon eller några på grund av sitt arbete. Arbetsskadorna som idrottslärarna drabbas av enligt vår undersökning var främst i ryggens nedre del, huvud/nacke och fot/fötter. Händel och Runsiö har också kommit fram till att arbetsskador drabbar idrottslärare i rygg och leder samt att orsaken till arbetsskadeproblemen ansåg en stor del (40,4 %) berodde på arbetsmiljön. Här kan man även fråga sig hur stor del arbetsmiljön påverkar, enligt Händel och Runsiö studie verkade det som om arbetsmiljön har en stor påverkan för om man drabbas av arbetsskadeproblem. Detta är något som verkligen bör tas på allvar och undersökas närmare. En åtgärd kan vara årliga hälsokontroller av idrottslärare för att se vad problemet är och sedan åtgärda det på bästa sätt. Det är viktigt att arbetsgivaren ta sitt ansvar och utreder arbetsskada som uppkommit och åtgärda de som föranlett skadan.

Enligt forskning av Händel och Runsiö var de vanligaste arbetsmiljöproblemen bland annat akustiken, hårda kalla golv och klimatet. Lindén kom fram till i sin forskning att idrottslärare har besvär med buller, klimat och tunga lyft. Även Roks studie visar på att akustiken är ett stort arbetsmiljöproblem. Även studien där rektorer blev tillfrågade om arbetsmiljön på skolor visade på brister i den fysiska arbetsmiljön exempelvis ventilationen, akustik, buller och utomhusmiljöer. Här visas sig att problem med den objektiva/fysiska arbetsmiljön är tydlig. Att ha brister i den är inte bra för den fortsatta utvecklingen och upplevelsen av arbetsmiljö.

Då vi enligt ISR-modellen kan tolka det fortsatta förloppet som negativt och att den onda spiralen har börjat och kan leda till sjukdom i de långsiktiga reaktionerna. Vad tycker då egentligen idrottslärarna i vår undersökning om sin fysiska arbetsmiljö? Resultat visade sig vara att idrottslärarna överlag ansåg att det hade en bra fysiska arbetsmiljö, vilket vi finner mycket positivt. Akustiken var den enda faktorn som majoriteten av idrottslärarna tyckte var mindre bra. Här är ett samband mellan den tidigare forskning som är gjord och vår studie, resultaten visar på att akustiken är ett arbetsmiljöproblem för idrottslärare. Av akustiken blev idrottslärarna enligt vår studie trötta och stressade, de känslorna är något som vi anser som negativa och vi tror att det spelar en stor roll i hur man mår och att det på sikt kan leda till att man mår dåligt. Hur kommer det sig att akustiken verkar vara ett stort arbetsmiljöproblem? Vad görs för att förhindra det? Det verkar som om akustikproblemet i idrottshallarna är ett problem som har funnits under många år, redan på 1980 talet angavs det som ett arbetsmiljöproblem. Hur kan det komma sig att tekniken i övrigt går framåt i världen men akustiken i idrottshallarna verkar vara ett problem som är svårt att lösa? Eller är det så att det inte görs något för att lösa problemet med akustiken? Eller prioriterar inte skolorna att göra något åt problemet med akustiken? Kan det bero på att idrottsämnet och dess lokaler inte är något högprioriterat ämne eller är det en kostnadsfråga för skolorna? Vi tror att många skolor skulle behöva en hel renovering av både nya golv, ljuddämpade tak och bättre ventilation.

Enligt vår studie var det 36 personer av 80 som hade fått öronproppar för att minska belastningen för hörseln. Det är en låg siffra anser vi eftersom det var 37 personer av 80 stycken som angav att det hade problem med hörseln på grund av arbetet. Det fanns inget samband mellan de som använde öronproppar och de som hade problem med hörseln. Även i studierna av Händel och Runsiö och Lindén var det från 20-30 % som angav att de hade hörselnedsättning. Öronproppar är en mycket bra åtgärd att använda för att minska problemet med akustiken i hallen och förebygga hörselproblem. Det kan säkert finnas individuella problem och motsättningar emot att använda öronproppar då de kan göra att man hör sämre och att de upplevs obehagliga.

Något som också kan diskuteras är i hur stor utsträckning hörselproblemen kommer med åldern eller hur stor del som uppkommer på grund av arbetet. Vi såg en tydlig vändning i åldern över 39 år, efter den åldern var det fler som svarade att de hade fått problem med hörseln på grund av arbetet än i tidigare åldrar där majoriteten inte hade problem med hörseln. En viktig rekommendation som ges i litteraturen är att göra en hörselundersökning innan man

börjar arbeta som idrottslärare för att eventuellt kunna påvisa en arbetsskada om hörseln blir sämre. Ett hörselproblem som man kan få är tinnitus (öronsus) och det ger i sin tur svårigheter att fortsätta arbeta.

Får idrottslärare problem med rösten när de arbetar? Enligt vår undersökning var det 43, 8 % som angav att de hade fått problem med rösten i sitt arbete som idrottslärare. Även Lindén kom i sin studie fram till att 34, 6 % hade stämbandsproblem. Vad kan man göra för att underlätta och förhindra detta? Idrottslärare har ett arbete där rösten betyder mycket, därför är det viktigt att försöka arbeta i mindre grupper och anstränga sig för att tala i lågmäld ton, för att rösten ska hålla i längden. Det finns även hjälpmedel som talförstärkare som kan vara användbart.

Hur vårt resultat sett ut om vi hade fått in fler enkäter kan vi naturligtvis inte uttala oss om, vi kan bara spekulera. Troligtvis hade det gett en bredare bild om hur den fysiska arbetsmiljön är hos och upplevs av idrottslärarna som arbetar på grundskolor i Stockholms kommun. Då vi valde att göra en heltäckande studie där alla grundskolor i Stockholms kommun fick brevet med vår enkät och chansen att vara med i studien. Anser vi att de resultaten som vi kommit fram till är relevant då det täcker in lite mer än 50 % av alla skolorna och idrottslärarna som arbetar där.

När vi sökte efter forskning inom området fann vi inte många studier som specifikt tar upp idrottslärarens fysiska arbetsmiljö, de studier som vi fann och har använt oss av är relativt gamla. Två av studierna är gjorda på 1980-talet. Vad kan det bero på? Är det så att det inte har forskats särskilt mycket kring den fysiska arbetsmiljön för idrottslärare sedan 1980-talet? Om det är så att det inte har gjorts forskning kring idrottslärarens fysiska arbetsmiljö, anser vi att det finns områden att forska kring för att förbättra den fysiska arbetsmiljön för idrottslärare. När vi sökte på ordet arbetsmiljö, kom många träffar upp om forskning som berörde den psykosociala arbetsmiljön men inte om den fysiska arbetsmiljön.

Om vi hade valt att inrikta oss mot den psykosociala arbetsmiljön hade vi kunnat använda oss av senare gjord forskning. Är det så att fokusen är flyttad från den fysiska arbetsmiljön, där studier gjordes på 1980-talet, till den psykosociala arbetsmiljön som verkar vara ett hett ämne att forska om i dagens samhälle.

En fråga i enkäten undersöker vad idrottslärarna anser om faktorn klimat i deras fysiska arbetsmiljö. Vi är medvetna om att klimat kan tolkas utifrån två aspekter den fysiska och den sociala. Resultatet kan ha blivit påverkat av hur de svarade tolkat ordet klimat. Även ordet akustik kan ha varit svårt att tolka för idrottslärarna man skulle ha kunnat definiera orden tydligare. Vi kunde även ha definierat i enkäten vad vi exakt menade med förslitnings- och arbetskada för att underlätta så att idrottslärarna skulle veta skillnaden mellan de olika begreppen.

I arbetsmiljöverkets enkätstudie till rektorerna visades det sig att ventilationen var den största bristen i den fysiska arbetsmiljön. I vår enkät frågade vi inte om vad idrottslärarna ansåg om ventilationen i idrottshallen. Att ventilationen var en brist i den fysiska arbetsmiljön på skolorna var något som vi upptäckte i efterhand när vi redan sänt ut enkäten. Om vi skulle göra om enkätstudien hade ventilationen varit med som en faktor att undersöka i den fysiska arbetsmiljön.

De idrottslärarna påtalade i de öppna frågorna var att det hade problem med städning och damm i idrottshallen. Detta är något som vi inte har undersökt i vår studie, frågan är hur stort problemet är ute på skolorna? Det känns som om städningen är en lätt företeelse att åtgärda som exempelvis att alla redskap är på hjul för att lättare kunna flytta och göra rent under och eventuellt kan man använda sig av elever som glömt idrottskläder för att hjälpa till att städa.

ISR-modellen som vi har förklarat våra resultat utifrån har sina för- och nackdelar. fördelarna är att man kan se ett samband mellan de olika delarna och att det antingen kan leda till hälsa eller sjukdom. Att åtgärda en liten detalj i någon av delarna kan leda till en positiv vändning. Nackdelarna är att modellen kan vara svår att tolka och därmed kan missförstås, men ser man den utifrån en helhet så blir den mer lättförståelig. Man kan heller inte se delarna var för sig, utan delarna går ihop och påverkar varandra som tillsammans bildar helheten.

Den slutsats som vi kan dra av vår studie är att den fysiska arbetsmiljön bland idrottslärare som arbetar i Stockholms kommunala grundskolor var bristfällig, då vissa resultat pekar på att det finns brister i den fysiska arbetsmiljön. Studien visar även att idrottslärarna sammanfattar den totala upplevelsen av sin fysiska arbetsmiljö som bra.

För att sammanfatta de hela bör man alltid börja med att göra förändringar från grunden i den objektiva/fysiska arbetsmiljön om den inte anses vara tillfredsställande. Som anställd har man ett eget ansvar tillsammans med arbetskamrater och arbetsgivare, för att få en fungerade och trivsamt arbetsmiljö som inte leder till sjukdom.

4.1 Fortsatt forskning

Under studiens gång har det väckts frågor hos oss som hade varit intressant att undersöka, men eftersom vår studie har haft en begränsning, får följande frågor bli förslag till fortsatt forskning inom området. De frågor som har väckts hos oss var, att utveckla frågan vilka fördelar finns det med den fysiska arbetsmiljön som idrottslärare? Vad i den fysiska arbetsmiljön får idrottslärare att må bra på jobbet? Är det så att kvinnliga idrottslärare drabbas i högre utsträckning än män av förslitningsskador?

Andra frågor som väcktes hos oss var om det eventuella sambandet som kan finnas mellan den psykosociala arbetsmiljön och den fysiska arbetsmiljön? I hur stor utsträckning påverkar faktorer varandra? Räcker det att bara ha bra förutsättningar i den fysiska arbetsmiljön på arbetet för att undvika förslitningsskador och arbetsskador?

Vidare anser vi att det är viktigt att forska vidare på vårt resultat, där idrottslärare svarade att de kände sig stressade i idrottshallen, vad kan göras för att minska stressen där? Hur skulle skolorna kunna lösa schematekniska problem för idrottslärare? Innebär det mer eller mindre stress att vara två ämnes lärare?

Intressant skulle det också vara att undersöka skillnader mellan innerstadsskolor och förortsskolor samt att jämföra med delar av Sverige.

Käll- och litteraturförtäckning

Tryckta källor

Denward Bengt, "Fysisk arbetsmiljö" i *Arbetsmiljö*, red. Lars Zanderin, Andra upplagan (Lund: Studentlitteratur, 2005,) s.91- 135

Häggqvist Susann, *Arbetsmiljö och utveckling i skolan: Förutsättningar för samverkan mellan elever och personal*, nummer 2004: 3, (Stockholm: Elanders Gotab 2004)

Händel Gun, Runsiö Alex, *Vart tog de vägen?: Eller hur länge håller en gymnastiklärare?*, Rapport från gymnastiklärarsällskapets arbetsmiljögrupp, 1984-85, s.1-23

Johansson Gunn, "Stress i arbetslivet", i *Människan i Arbetslivet: Beteendevetenskaplig arbetsmiljöforskning*, red. Lennart Lennerlöf, (Uddevalla, Bohuslänningens Boktryckeriet AB, 1991) s.122-139

Katz Daniel, Kahn Robert L., *Work and health*, in *The social psychology of organizations*, Andra upplagan, (USA, 1978,) s. 577-609

Lindén Karin, *Förstudier för att förebygga idrottslärares belastningsskador*, Högskolan i Örebro februari 1988, s.1-52

Roks Sandra, "Idrottslärares arbetsmiljö i Göteborg", *Tidskrift i gymnastik och idrott* 1999: 1, s.10-11

Sandmark Hélèn, *Musculoskeletal dysfunctions in physical education teachers, in Knee osteoarthritis in relation to physical workload and lifestyle factors: -epidemiological studies*, *Arbete och Hälsa vetenskaplig skriftserie* 1999:12, (diss. National Institute for Working Life and authors 1999, CM gruppen) s. 1-14

Svenska gymnastikläraresällskapet, Lärarnas riksförbund, *Idrottslärares och arbetsmiljön*, Tredje upplagan (Modin Tryck AB, 2002)

Elektroniska källor

Arbetsmiljöverket, Arbetsplatsens utformning AFS 2000:42, 2003-07-18

<http://www.av.se/dokument/afs/afs2000_42.pdf> (2006-04-25)

Arbetsmiljöverket, <annika.helleberg@av.se>, Skolans arbetsmiljö: resultat av enkätundersökning våren 2002, 2002-12-01

<http://www.av.se/dokument/publikationer/rapporter/RAP2002_10.pdf> (2006-04-24)

Hagman Forss Maria, Arbetsmiljöverket, Buller AFS 2 005:16, Stockholm 2005

<http://www.av.se/dokument/afs/afs2005_16.pdf> (2006-04-24)

Helleberg Annika <annika.helleberg@av.se> Arbetsmiljöverket, Arbetsmiljölagen, 2005-07-01 <<http://www.av.se/webbshop/pdfroot/H008.pdf>> (2006-02-27)

Helleberg Annika, Arbetarskyddsstyrelsen, Boverket, Att se, höra och andas i skolan: en handbok om skolans innemiljö, 1996-03-01, <<http://www.av.se/webbshop/pdfroot/H255.pdf>> (2006-04-10)

Nationalencyklopedin <kundcenter@ne.se> Artros,

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=118630 (2006-05-10)

Nationalencyklopedin <kundcenter@ne.se> Arbetsskada, 2006-04-11

<http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=117107> (2006-04-03)

Nationalencyklopedin <kundcenter@ne.se> Förslitningsskador, 2006-04-11

<http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=O870445> (2006-04-03)

Norell Marie <webbpostextern@av.se> Arbetsmiljöverket, Skolan, 2006-04-06

<<http://www.av.se/temasidor/skolweb/>> (2006-02-23)

Skolverket <skolverket@skolverket.se> 2005-02-11

<http://www3.skolverket.se/ki03/lista_skoladress.aspx?skolform=11&huvudmannatyp=1&lan=-&kommun=0180&skola_namn=&geoskolform=-&fran_ki=J&include=J&ar=0506&geolan=-&sprak=%24SPRAK> (2006-01-30)

Otryckta källor

Enkät svar i författarnas ägo

Bilaga 1 Missiv

Hej!

Vi är två idrottslärarstudenter vid Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm som skriver vårt examensarbete. Syftet med vårt arbete är att undersöka idrottslärarens fysiska arbetsmiljö på kommunala grundskolor i Stockholms kommun. Därför har just Du fått detta brev med bifogad enkät.

Vi vore väldigt tacksamma om Du tog dig tid att fylla i enkäten, den är av stor vikt för vårt fortsatta arbete. Det enda Du behöver göra är att besvara enkäten och sända tillbaka den i det bifogade kuvertet till oss så fort som möjligt dock senast den 27 mars.

Alla svar kommer att behandlas och redovisas konfidentiellt.

Med vänliga hälsningar

Maria och Petra

Vid eventuella frågor kontakta:

Maria Engström

E-post: ihs0962@stud.ihs.se

Tel: xxxxxxxxxxxx

Petra Karlsson

E-post: ihs1178@stud.ihs.se

Tel: xxxxxxxxxxxx

Bilaga 2 Enkät

En enkät angående den fysiska arbetsmiljön hos idrottslärare i Stockholms kommun

Med **fysisk arbetsmiljö** menas den miljö eller omgivning som människor arbetar i. Den kan utgöras av t.ex. natur, byggnader, maskiner, lokaler.

1) Kön

- Kvinna
 Man

2) Ålder

- 20-29år
 30-39år
 40-49år
 50-59år
 60år och mer

3) Är Du utbildad idrottslärare vid en högskola?

- Ja
 Nej

4) Undervisar Du i något annat ämne förutom Idrott och Hälsa?

- Ja
 Nej

5) Hur länge har Du arbetat som idrottslärare?

- 0-5år
 5-10år
 10-20år
 20-30år
 30-40år
 40år och mer

6) Vad anser Du om följande faktorer i din fysiska arbetsmiljö? (kryssa för ett alternativ) Hur får den fysiska arbetsmiljön dig att känna? (ange en siffra i kolumnen Känsla)

1. Stressad, 2.Lugn, 3.Trött, 4.Pigg, 5.Ledsen, 6.Glad, 7.Oispererad, 8.Inspererad.

	Mycket bra	Bra	Mindre bra	Dålig	Känsla
A) Idrottshall?	☐	☐	☐	☐	☐
B) Belysning?	☐	☐	☐	☐	☐
C) Akustik?	☐	☐	☐	☐	☐
D) Klimat?	☐	☐	☐	☐	☐
E) Ditt arbetsrum?	☐	☐	☐	☐	☐
F) Din dusch?	☐	☐	☐	☐	☐
G) Närliggande natur att bedriva undervisning i?	☐	☐	☐	☐	☐

7) Hur skulle du sammanfatta din upplevelse av den fysiska arbetsmiljön?

- Mycket bra
 Bra
 Mindre bra
 Dåligt

8) Har Du Någon eller Några förslitningsskador, som Du anser att Du fått på grund av ditt yrke som idrottslärare?

- Ja
 Nej

Om Ja, i vilken eller vilka kroppsdelar?

- Huvud/Nacke Axel/Axlar
 Armbåge/Armbågar Hand/Händer
 Finger/Fingrar Ryggens övre del
 Ryggens nedre del Höft/Höfter
 Knä/Knän Fot/Fötter

Annat.....

9) Har Du råkat ut för Någon eller Några arbetsskador (olyckfall) på grund av ditt yrke som idrottslärare?

- Ja
 Nej

Om Ja, i vilken eller vilka kroppsdelar har Du skadat dig?

☐ Huvud/Nacke	☐ Axel/Axlar
☐ Armbåge/Armbågar	☐ Hand/Händer
☐ Finger/Fingrar	☐ Ryggens övre del
☐ Ryggens nedre del	☐ Höft/Höfter
☐ Knä/Knän	☐ Fot/Fötter

Annat.....

10) Har Du fått problem med din hörsel på grund av ditt arbete som idrottslärare?

- Ja
 Nej

11) Har Du fått problem med röstbesvär (heshet) på grund av ditt arbete som idrottslärare?

- Ja
 Nej

12) Har Du fått något som exempelvis öronproppar, head-set eller fotriktiga skor för att minska belastning för arbetsskador/förslitningsskador?

- Ja
 Nej

Om Ja, i så fall vad?

.....
.....

13) Vilka Fördelar ser Du med den fysiska arbetsmiljön som idrottslärare? Nämn gärna 3

A).....

B).....

C).....

14) Vilka Nackdelar ser Du med den fysiska arbetsmiljön som idrottslärare? Nämn gärna 3

A).....

B).....

C).....

Tack för din medverkan!

Önskar du ett färdigt exemplar av uppsatsen ange din E-postadress nedan

.....

Bilaga 3 Käll- och litteratursökning

Frågeställningar: Hur upplever idrottslärare sin fysiska arbetsmiljö? Hur ser idrottslärares fysiska arbetsmiljö ut? Förekommer det några könsskillnader?

VAD?

Ämnesord	Synonymer
arbetsmiljö, skolverket, skola, idrottslärare, lärare, skolmiljö2000, skolliv, försäkringskassan, statistiska centralbyrån, arbetsmiljöverket, boverket, fysisk arbetsmiljö, förslitningsskador, arbetsskador	Gymnastiklärare

VARFÖR?

Vi har valt dessa ämnesord för att det är centrala begrepp i vår studie.

HUR?

Databas	Söksträng	Antal träffar	Antal relevanta träffar
Arblinc	Arbetsmiljö skola	1	1
	Arbetsmiljö idrottslärare	1	1
	Idrottslärare	1	1
Google	Arbetslivsinstitutet, idrottslärare	2	2
Arbetsmiljöverket	Skola	1084	1
	Idrottshall	6	1
	Arbetsmiljölagen	754	1
	Föreskrifter	1237	2
Boverket	Skolan	8	1
Skolverket	Skolor	1114	1

KOMMENTARER:

Det var svårt att hitta nyare forskning om den fysiska arbetsmiljön hade vi valt att skriva om den psykosociala arbetsmiljön hade det funnits massor av forsknings material.

